

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
NIILO JÄÄSKINEN
της 11ης Ιουλίου 2013¹

Υπόθεση C-262/12

**Association Vent De Colère! Fédération nationale,
Alain Bruguier,
Jean-Pierre Le Gorgeu,
Marie-Christine Piot,
Eric Errec,
Didier Wirth,
Daniel Steinbach,
Sabine Servan-Schreiber,
Philippe Rusch, Pierre Recher,
Jean-Louis Moret,
Didier Jocteur Monrozier,**

κατά

Ministre de l'Écologie, du Développement durable, des Transports et du Logement

και

Ministre de l'Économie, des Finances et de l'Industrie

[αίτηση του Conseil d'État (Γαλλία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Κρατική ενίσχυση — Άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ — Έννοια του όρου “παρέμβαση του κράτους ή με κρατικούς πόρους” — Ηλεκτρική ενέργεια παραγόμενη από αιολική ενέργεια — Υποχρέωση αγοράς σε τιμή ανώτερη της αγοραίας τιμής — Πλήρης αντιστάθμιση — Νομολογία “Preussen Elektra” — Εισφορές οφειλόμενες από τους τελικούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας»

1. Το εξεταζόμενο προδικαστικό ερώτημα που υποβλήθηκε από το Conseil d'État (Γαλλία) αφορά την ερμηνεία ενός από τα συστατικά κριτήρια της έννοιας «κρατική ενίσχυση», και συγκεκριμένα την έννοια της παρεμβάσεως του κράτους ή της παρεμβάσεως με κρατικούς πόρους κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Η κύρια δίκη κινήθηκε κατόπιν αιτήσεως ακυρώσεως που άσκησε ενώπιον του Conseil d'État η ένωση Vent de Colère! – Fédération nationale και άλλοι έντεκα αιτούντες (στο εξής: Vent de Colère κ.λπ.) κατά δύο υπουργικών αποφάσεων περί καθορισμού των όρων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια (στο εξής: επίμαχες αποφάσεις)².

2. Το βασικό ζήτημα που έχει υποβληθεί στην κρίση του Δικαστηρίου αφορά τον τρόπο χρηματοδότησεως της αντισταθμίσεως του επιπλέον κόστους το οποίο έχει επιβληθεί στους διανομείς ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από αιολική ενέργεια στη Γαλλία λόγω της υποχρεώσεως αγοράς της εν λόγω ηλεκτρικής ενέργειας σε τιμή ανώτερη της αγοραίας τιμής. Οι διανομείς υπόκεινται στην

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Υπουργική απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2008 του Υπουργού Οικολογίας, Ενέργειας, Αειφόρου Ανάπτυξης και Χωροταξίας, η οποία συμπληρώθηκε με την υπουργική απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 2008 της Υπουργού Οικονομίας, Βιομηχανίας και Απασχόλησης (JORF της 13ης Δεκεμβρίου 2008, σ. 19032).

εν λόγω υποχρέωση δυνάμει του νόμου 2000-108, της 10ης Φεβρουαρίου 2000, σχετικά με τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της δημόσιας υπηρεσίας ηλεκτρισμού³. Κατά τον νόμο αυτό, το επιπλέον κόστος που προέκυπτε από την ως άνω υποχρέωση αγοράς αντισταθμιζόταν μέσω του λογαριασμού δημόσιας υπηρεσίας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, τον οποίο διαχειριζόταν το Caisse des dépôts et des consignations (Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, στο εξής: CDC) και ο οποίος τροφοδοτούνταν από τις εισφορές που όφειλαν οι διαλαμβανόμενοι στον εν λόγω νόμο παραγωγοί, προμηθευτές και διανομείς.

3. Πάντως, ο αμφισβητούμενος ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μηχανισμός, όπως προκύπτει από την τροποποίηση του νόμου 2000-108 (στο εξής: τροποποιημένος νόμος 2000-108)⁴, ορίζει πλέον ότι το επιπλέον κόστος που απορρέει από την προμηθευθείσα υποχρέωση αγοράς αντισταθμίζεται πλήρως με εισφορές τις οποίες οφείλουν οι τελικοί καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας που είναι εγκατεστημένοι εντός της εθνικής επικράτειας. Οι αιτούντες της κύριας δίκης φρονούν ότι πρόκειται περί κρατικής ενισχύσεως κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

4. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο θα πρέπει να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα στηριζόμενο στη νομολογία σχετικά τόσο με τους μηχανισμούς ενισχύσεων που χορηγούνται με έμμεσο τρόπο, μέσω της δημιουργίας λογαριασμών ή οργανισμών επιφορτισμένων με τη διαχείριση των κεφαλαιακών κινήσεων που ενδέχεται να συνιστούν ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ⁵, όσο και με τα μέτρα ενισχύσεως που χρηματοδοτούνται από επιβαρύνσεις υπέρ τρίτων ή από υποχρεωτικές εισφορές⁶. Πρέπει επίσης να υπογραμμιστεί η νομολογιακή ερμηνεία που βασίζεται στην απόφαση που εξέδωσε το Δικαστήριο στην υπόθεση Preussen Elektra⁷, στην οποία, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας F.G. Jacobs, τα ποσά που χρησιμοποιούνταν για τη χρηματοδότηση του συστήματος στηρίξεως στον τομέα της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές δεν βρίσκονταν σε καμία στιγμή στη διάθεση ορισμένης δημόσιας αρχής. Πράγματι, τα ποσά αυτά δεν εξέρχονταν ποτέ από τον ιδιωτικό τομέα⁸.

I – Το νομικό πλαίσιο

5. Το σύστημα χρηματοδότησεως που αμφισβητείται ενώπιον του Conseil d'État μπορεί να συνοψισθεί ως εξής.

3 — Η νομική βάση του επίμαχου μηχανισμού απορρέει, κατά ιεραρχική διαβάθμιση, από τον νόμο 2000-108, της 10ης Φεβρουαρίου 2000, σχετικά με τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της δημόσιας υπηρεσίας ηλεκτρισμού (*JORF* της 11ης Φεβρουαρίου 2000, σ. 2143). Κατ' εφαρμογή του άρθρου 10 του εν λόγω νόμου, το διάταγμα 2001-410 (*JORF* της 12ης Μαΐου 2001, σ. 7543) εξουσιοδοτεί, μεταξύ άλλων, με το άρθρο 8, τους αρμόδιους υπουργούς να καθορίσουν τα τιμολόγια αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας· οι υπουργοί αυτοί εξέδωσαν τις επίμαχες υπουργικές αποφάσεις.

4 — Ο νόμος 2000-108 τροποποιήθηκε, μεταξύ άλλων, με τον νόμο 2003-8 της 3ης Ιανουαρίου 2003 (*JORF* της 4ης Ιανουαρίου 2003, σ. 265) και με τον νόμο 2005-781 της 13ης Ιουλίου 2005 (*JORF* της 14ης Ιουλίου 2005, σ. 11570).

5 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 2ας Φεβρουαρίου 1988, 67/85, 68/85 και 70/85, Kwekerij van der Kooy κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 219), όσον αφορά το προτιμησιακό τιμολόγιο φυσικού αερίου που ίσχυε στις Κάτω Χώρες για την καλλιέργεια οπωροκηπευτικών σε θερμοκήπια· της 22ας Μαρτίου 1977, 78/76, Steinike & Weinlig (Συλλογή τόμος 1977, σ. 171), σχετικά με την εφαρμογή κρατικής πολιτικής για την προαγωγή της εθνικής γεωργίας, δασοκομίας και βιομηχανίας τροφίμων· της 16ης Μαΐου 2002, C-482/99, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. I-4397), γνωστή ως απόφαση Stardust Marine, σχετικά με μέτρα στηρίξεως του τομέα της κλωστοϋφαντουργίας και των ειδών ενδύσεως· της 20ής Νοεμβρίου 2003, C-126/01, GEMO (Συλλογή 2003, σ. I-13769), σχετικά με σύστημα χρηματοδότησεως δημόσιας υπηρεσίας διαθέσεως ζωικών καταλοίπων μέσω φορολογικής επιβαρύνσεως επί της αγοράς κρέατος· της 17ης Ιουλίου 2008, C-206/06, Essent Netwerk Noord κ.λπ. (Συλλογή 2008, σ. I-5497), σχετικά με τον μηχανισμό χρηματοδότησεως των λανθανουσών δαπανών στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας των Κάτω Χωρών.

6 — Απόφαση της 2ας Απριλίου 1974, 173/73, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1974, σ. 351).

7 — Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2001, C-379/98 (Συλλογή 2001, σ. I-2099), σχετικά με την επιβληθείσα στις ιδιωτικές επιχειρήσεις υποχρέωση να αγοράζουν ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές. Βλ. επίσης αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 2004, C-345/02, Pearle κ.λπ. (Συλλογή 2004, σ. I-7139), όσον αφορά τη χρηματοδότηση της διαφημιστικής εκστρατείας που αποφασίστηκε από τα μέλη επαγγελματικής οργανώσεως, και της 30ής Μαΐου 2013, C-677/11, Doux Élevage και Coopérative agricole UKL-ARREE, όσον αφορά την απόφαση εθνικής αρχής με την οποία επεκτείνεται στο σύνολο των μελών μιας διεπαγγελματικής οργανώσεως η συμφωνία που θεσπίζει εισφορά για τη χρηματοδότηση δράσεων προώθησεως και προαπίσεως των συμφερόντων του εν λόγω τομέα.

8 — Βλ. σημείο 166 των προτάσεων στην προαναφερθείσα απόφαση Preussen Elektra.

A – Η υποχρέωση αγοράς από εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια

6. Κατά το άρθρο 10 του τροποποιημένου νόμου 2000-108, όσοι παράγουν, εντός της εθνικής επικράτειας, ηλεκτρική ενέργεια προερχόμενη, ιδίως, από εγκαταστάσεις παραγωγής που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια και βρίσκονται εντός της περιμέτρου της ζώνης αναπτύξεως της αιολικής ενέργειας⁹ μπορούν να ζητήσουν, εφόσον και οι ίδιοι πληρούν ορισμένες υποχρεώσεις¹⁰, την εφαρμογή της ρυθμίσεως για την υποχρεωτική αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγουν.

7. Υποκείμενοι στην εν λόγω υποχρέωση αγοράς είναι οι διανομείς που εκμεταλλεύονται το δίκτυο με το οποίο είναι συνδεδεμένη η εγκατάσταση, και ειδικότερα η Électricité de France (στο εξής: EDF) και οι μη εθνικοποιημένοι διανομείς¹¹, οι οποίοι διοχετεύουν την ηλεκτρική ενέργεια στις ζώνες τις οποίες αντιστοίχως εξυπηρετούν. Για την εφαρμογή των ως άνω διατάξεων απαιτείται η σύναψη συμβάσεως αγοράς η οποία υπόκειται στις προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος¹². Ο υπολογισμός της σχετικής τιμής γίνεται βάσει τύπου ο οποίος καθορίζεται με αποφάσεις των Υπουργών Οικονομίας και Ενέργειας εκδιδόμενες σε εκτέλεση του άρθρου 8 του διατάγματος 2001-410 της 10ης Μαΐου 2001, κατόπιν γνωμοδότησεως του Conseil supérieur de l'électricité et du gaz (Ανώτατου Συμβουλίου Ηλεκτρικής Ενέργειας και Φυσικού Αερίου) και της Commission de régulation de l'énergie (Ρυθμιστικής Επιτροπής Ενέργειας, στο εξής: CRE). Επιπλέον, το άρθρο 10, πέμπτο εδάφιο, του τροποποιημένου νόμου 2000-108 επιβάλλει στην EDF υποχρέωση εξαγοράς των πλεονασμάτων ηλεκτρικής ενέργειας υπό τους ίδιους όρους με αυτούς που ισχύουν για τη σύναψη συμβάσεως υποχρεωτικής αγοράς, με τη διευκρίνιση ότι η εξαγορά από την EDF παρέχει σε αυτήν δικαίωμα αντισταθμίσεως.

B– Οι μηχανισμοί αντισταθμίσεως που ισχύουν υπέρ των διανομέων ηλεκτρικής ενέργειας που υπόκεινται στην υποχρέωση αγοράς

8. Όπως προκύπτει από το προτελευταίο εδάφιο του άρθρου 10 του τροποποιημένου νόμου 2000-108, το επιπλέον κόστος που απορρέει, για τους διανομείς ηλεκτρικής ενέργειας, από την τήρηση της υποχρεώσεως αγοράς μπορεί να αντισταθμίζεται πλήρως, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος I, του τροποποιημένου νόμου 2000-108, ως «επιβάρυνση οφειλόμενη σε αποστολή δημόσιας υπηρεσίας που έχει ανατεθεί στους δραστηριοποιούμενους στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας φορείς».

9. Κατά την εν λόγω διάταξη, για τον υπολογισμό του επιπλέον κόστους σε σχέση με το οποίο παρέχεται δικαίωμα αντισταθμίσεως λαμβάνεται υπόψη «το κόστος που εξοικονομεί η EDF ή, εφόσον συντρέχει περίπτωση, [το κόστος] που εξοικονομούν οι μη εθνικοποιημένοι διανομείς [...], το οποίο υπολογίζεται σε σχέση με τις αγοραίες τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας ή, όσον αφορά τους μη εθνικοποιημένους διανομείς, σε σχέση με τα ειδικά τιμολόγια που διαλαμβάνονται στο άρθρο 4 του [τροποποιημένου νόμου 2000-108], κατ' αναλογία της ποσότητας της ηλεκτρικής ενέργειας που αποκτήθηκε στις ως άνω τιμές επί του συνολικού ανεφοδιασμού, κατόπιν αφαιρέσεως των ποσοτήτων που έχουν αποκτηθεί βάσει των άρθρων 8 και 10 [του εν λόγω νόμου]», συμπεριλαμβανομένης της περιπτώσεως κατά την οποία «τις επίμαχες εγκαταστάσεις εκμεταλλεύεται η [EDF] ή ένας μη εθνικοποιημένος διανομέας [...]».

9 — Όπως αυτή έχει καθοριστεί με το άρθρο 10-1 του νόμου 2000-108 (το οποίο καταργήθηκε), χωρίς όριο ως προς την ισχύ.

10 — Όπως αυτές έχουν καθοριστεί, μεταξύ άλλων, με το διάταγμα 410-2001 της 10ης Μαΐου 2001 και με τις υπουργικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί σε εκτέλεση του άρθρου 8 του εν λόγω διατάγματος, μεταξύ των οποίων και οι υπουργικές αποφάσεις που αποτελούν αντικείμενο της παρούσας διαδικασίας.

11 — Ήτοι οι εταιρίες μικτής οικονομίας που δραστηριοποιούνται στη διανομή και των οποίων το εταιρικό κεφάλαιο ανήκει κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στο κράτος ή σε άλλους δημόσιους φορείς, οι υπηρεσίες που συστήνουν οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και, τέλος, οι γεωργικές συνεταιριστικές εταιρίες οι οποίες είναι παραχωρησιούχοι διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως ορίζονται στο άρθρο 23 του νόμου της 8ης Απριλίου 1946 περί της εθνικοποιήσεως της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου (το οποίο καταργήθηκε).

12 — Οι αρχές που διέπουν τον καθορισμό του τιμολογίου αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας ορίζονται στο άρθρο 10 του τροποποιημένου νόμου 2000-108. Η διάρκεια της σχετικής συμβάσεως αγοράς ήταν 15 ή 20 έτη το 2008, λαμβανομένου υπόψη ότι οι επιλέξιμες εγκαταστάσεις μπορούσαν να υπαχθούν στο καθεστώς αυτό μία μόνο φορά (βλ. τις επίμαχες υπουργικές αποφάσεις).

10. Το ύψος των επιβαρύνσεων των εμπλεκόμενων φορέων υπολογίζεται βάσει της αρμόζουσας λογιστικής διαχείρισεως που εφαρμόζουν οι εμπλεκόμενοι φορείς και που καθορίζεται σύμφωνα με τους κανόνες που έχει θεσπίσει η CRE και υπό τον έλεγχο της τελευταίας. Ο Υπουργός Ενέργειας καθορίζει το ύψος των επιβαρύνσεων κατόπιν προτάσεως της CRE που εκδίδεται σε ετήσια βάση. Όπως διευκρινίστηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, στον ειδικό λογαριασμό του CDC καταβάλλεται μόνον η διαφορά μεταξύ, αφενός, του κόστους που απορρέει από την υποχρέωση αγοράς και, αφετέρου, των εισφορών που λαμβάνονται από τους πελάτες ενός εκάστου των εμπλεκόμενων φορέων.

11. Τα ποσά που αντιστοιχούν στις επιβαρύνσεις βάσει των οποίων παρέχεται δικαίωμα αντισταθμίσεως καταβάλλονται στους εμπλεκόμενους φορείς τέσσερις φορές κατ' έτος από το CDC, το οποίο τηρεί προς τον σκοπό αυτό ειδικό λογαριασμό που τροφοδοτείται από τις οφειλόμενες από τον τελικό καταναλωτή εισφορές και που απεικονίζει τις διάφορες πράξεις που μνημονεύθηκαν.

Γ – Η εισφορά που οφείλουν οι τελικοί καταναλωτές

12. Τέλος, η αντιστάθμιση που ισχύει υπέρ όσων φορέων υπέχουν υποχρέωση αγοράς μετακυλιέται στους τελικούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας που είναι εγκατεστημένοι εντός της εθνικής επικράτειας σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 5 του τροποποιημένου νόμου 2000-108.

13. Το ύψος της εισφοράς αυτής, το οποίο καθορίζεται ετησίως με απόφαση του Υπουργού Ενέργειας κατόπιν προτάσεως της CRE, «υπολογίζεται με βάση την ποσότητα που έχει καταναλωθεί» και «κατά τρόπο ώστε οι εισφορές να καλύπτουν το σύνολο των επιβαρύνσεων [...], καθώς και τα έξοδα διαχείρισεως στα οποία έχει υποβληθεί το CDC [...] και τον προϋπολογισμό του Médiateur national de l'énergie (Εθνικού Διαμεσολαβητή Ενέργειας)», μέχρι του ποσού δύο ανώτατων ορίων¹³. Καταρχήν, τα ποσά που συλλέγονται κατά τη διάρκεια ενός έτους πρέπει να καλύπτουν το σύνολο των επιβαρύνσεων που αφορούν το αντίστοιχο οικονομικό έτος, πλην όμως ο προβλεπόμενος μηχανισμός εξομαλύνσεως καθιστά δυνατή την εγγραφή των επιβαρύνσεων που δεν εισπράχθηκαν κατά το τρέχον έτος στο ποσό της οφειλόμενης για το επόμενο έτος εισφοράς.

14. Η καταβολή του ποσού της εισφοράς από τον καταναλωτή γίνεται με την εξόφληση του τιμολογίου ηλεκτρικής ενέργειας ή του τιμολογίου χρήσεως των δικτύων αναλόγως της ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας η οποία του έχει παραδοθεί. Προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τη διασυνωριακή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και για όσους καταναλωτές παράγουν ενέργεια με δικά τους μέσα ή προμηθεύονται ενέργεια παραγόμενη από παραγωγό με τον οποίο είναι απευθείας συνδεδεμένοι.

II – Η διαφορά της κύριας δίκης, το προδικαστικό ερώτημα και η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

15. Με δικόγραφο της 6ης Φεβρουαρίου 2009, η Vent de colère κ.λπ. άσκησε αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Conseil d'État ζητώντας την ακύρωση των επίμαχων αποφάσεων.

16. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια σε τιμή ανώτερη της αγοραίας αξίας αποτελεί πλεονέκτημα το οποίο ενδέχεται να επηρεάζει τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών και να έχει επιπτώσεις στον ανταγωνισμό. Όσον αφορά το κριτήριο της παρεμβάσεως του κράτους ή της

13 — Κατά το άρθρο 5 του τροποποιημένου νόμου 2000-108, το ύψος της εισφοράς που οφείλεται, ανά σημείο καταναλώσεως, από τους τελικούς καταναλωτές περί των οποίων γίνεται λόγος στο άρθρο 22, παράγραφος I, πρώτο εδάφιο, δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 500 000 ευρώ και η εισφορά για κάθε κιλοβατώρα δεν μπορεί να υπερβαίνει το 7 % του τιμολογίου πώλησεως της κιλοβατώρας, εκτός πάγιας συνδρομής και φόρων, το οποίο ισχύει για τη συνομολόγηση συμβάσεως για παροχή ενέργειας ισχύος 6 κιλοβατώραν χωρίς διακοπή ή διακύμανση αναλόγως της περιόδου ή του ωραρίου καταναλώσεως.

παρεμβάσεως με κρατικούς πόρους, το Conseil d'État υπενθυμίζει ότι, με την απόφασή του UNIDEN της 21ης Μαΐου 2003¹⁴, εφάρμοσε την προαναφερθείσα απόφαση Preussen Elektra, κρίνοντας ότι η οικονομική επιβάρυνση της υποχρεώσεως αγοράς η οποία ισχύει υπέρ των εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια κατανεμόταν μεταξύ συγκεκριμένου αριθμού επιχειρήσεων, χωρίς την άμεση ή έμμεση συμβολή δημοσίων πόρων στη χρηματοδότηση της ενισχύσεως και εκτιμώντας ότι, ως εκ τούτου, ο προϊσχύσας μηχανισμός αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

17. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ποιες συνέπειες έχει η τροποποίηση του νόμου 2000-108, ιδίως υπό το πρίσμα της προαναφερθείσας αποφάσεως Essent Netwerk Noord κ.λπ., με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η χρηματοδότηση μέσω προσαυξήσεως της τιμής, την οποία επέβαλε το κράτος στους αγοραστές ηλεκτρικής ενέργειας και η οποία αποτελούσε φορολογική επιβάρυνση, δεδομένου ότι τα χρηματικά ποσά παρέμεναν υπό τον έλεγχο του κράτους, έπρεπε να θεωρείται ως παρέμβαση του κράτους με κρατικούς πόρους.

18. Στο πλαίσιο αυτό, το Conseil d'État, με απόφαση της 15ης Μαΐου 2012, ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Λαμβανομένης υπόψη της μεταβολής της φύσεως του συστήματος χρηματοδοτήσεως της πλήρους αντισταθμίσεως του επιπλέον κόστους που επιβάλλεται στην [EDF] και στους μη εθνικοποιημένους διανομείς που μνημονεύονται στο άρθρο 23 του νόμου 46-628 της 8ης Απριλίου 1946 περί της εθνικοποίησης της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου, λόγω της απορρέουσας από τον νόμο 2003-8 της 3ης Ιανουαρίου 2003 υποχρεώσεως αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια σε τιμή ανώτερη της αγοραίας τιμής της εν λόγω ηλεκτρικής ενέργειας, πρέπει πλέον ο μηχανισμός αυτός να θεωρείται ως παρέμβαση του κράτους ή παρέμβαση με κρατικούς πόρους κατά την έννοια και για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου [107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ];»

19. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 29 Μαΐου 2012. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν η Vent de Colère κ.λπ., το Syndicat des énergies renouvelables¹⁵, η Γαλλική και η Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή.

20. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 24ης Απριλίου 2013, αγόρευαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου η Vent de Colère κ.λπ., το Syndicat des énergies renouvelables, η Γαλλική και η Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

III – Νομική ανάλυση

A – Επί της εξετάσεως του προδικαστικού ερωτήματος

21. Προκαταρκτικώς παρατηρώ ότι ορισμένοι από τους μετέχοντες στη διαδικασία που υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου τού ζητούν να αναδιατυπώσει ή να συμπληρώσει το περιεχόμενο του προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το Conseil d'État.

14 — Απόφαση 237 466 της 21ης Μαΐου 2003, UNIDEN.

15 — Την αίτηση παρεμβάσεως του οποίου έκανε δεκτή το αιτούν δικαστήριο λόγω του εννόμου συμφέροντός του στη διατήρηση της ισχύος των επίμαχων υπουργικών αποφάσεων.

22. Ειδικότερα, η Vent de Colère κ.λπ. προτείνει, αφενός, να ληφθεί υπόψη κατά την εξέταση αυτή η νομολογία Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg¹⁶, προκειμένου να ελεγχθεί αν η υποχρέωση αγοράς σε προκαθορισμένη τιμή, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη υποχρέωση, πληροί τις προϋποθέσεις της νομολογίας αυτής. Αφετέρου, η Vent de Colère κ.λπ. εγείρει ζήτημα σχετικά με την οδηγία 2003/54/EK¹⁷ και προτείνει στο Δικαστήριο να αποφανθεί επί του αν η εν λόγω οδηγία επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο την υποχρέωση να μην εφαρμόζει εθνικό μέτρο περί υποχρέωσης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας το οποίο έχει ληφθεί κατ' απόκλιση από τη γνώμη της εθνικής ρυθμιστικής αρχής, δηλαδή της CRE.

23. Η Επιτροπή προτείνει να αναδιατυπωθεί το προδικαστικό ερώτημα, υποστηρίζοντας ότι η μεταβολή του τρόπου χρηματοδότησεως δεν είναι καθοριστική για την απάντηση που θα δοθεί στην υπό κρίση υπόθεση. Κατά συνέπεια, προτείνει στο Δικαστήριο να αποφανθεί επί της οικείας εθνικής νομοθεσίας εν γένει και εξ αρχής, κατά το μέρος που αυτή προβλέπει την πλήρη αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους το οποίο επιβάλλεται στους διαχειριστές δικτύου κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 2009/72.

24. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, οσάκις το Δικαστήριο επιλαμβάνεται αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το έργο του συνίσταται στο να διαφωτίσει το εθνικό δικαστήριο επί του περιεχομένου των κανόνων δικαίου της Ένωσης προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στο δικαστήριο αυτό να εφαρμόσει ορθώς τους εν λόγω κανόνες επί των πραγματικών περιστατικών των οποίων έχει επιληφθεί, και όχι στο να προβεί το ίδιο στην εφαρμογή αυτή, δεδομένου ότι το Δικαστήριο δεν διαθέτει κατ' ανάγκη όλα τα απαραίτητα συναφή στοιχεία¹⁸.

25. Εν προκειμένω, δεδομένου, αφενός, ότι η δικογραφία δεν περιλαμβάνει επαρκή στοιχεία που να επιτρέπουν να εξακριβωθεί αν η επίμαχη αντιστάθμιση της υποχρέωσης αγοράς μπορεί να εμπίπτει στην έννοια της υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος (ΥΓΟΣ) όπως αυτή προσδιορίστηκε στην προαναφερθείσα απόφαση Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg και, αφετέρου, ότι ούτε τα ζητήματα της ΥΓΟΣ ούτε τα σχετικά με την οδηγία 2003/54 ζητήματα αποτέλεσαν αντικείμενο συζητήσεως μεταξύ των διαδίκων της παρούσας διαδικασίας, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφανθεί σχετικώς.

26. Επιπλέον, υπενθυμίζω ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, στο τελευταίο εναπόκειται να δώσει στο εθνικό δικαστήριο χρήσιμη απάντηση που να του παρέχει τη δυνατότητα επίλυσεως της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί¹⁹. Επομένως, η επιλεγείσα από το αιτούν δικαστήριο διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος πρέπει καταρχήν να θεωρείται ότι έχει το τεκμήριο της λυσιτέλειας καθώς και το «τεκμήριο της χρησιμότητας» για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

27. Κατά συνέπεια, στον βαθμό που, κατά την άποψή μου, η διατύπωση του προδικαστικού ερωτήματος είναι σαφής και αρκούντως ακριβής, δεν είναι καθήκον του Δικαστηρίου να διευρύνει το αντικείμενο της εξετάσεως.

16 — Απόφαση της 24ης Ιουλίου 2003, C-280/00 (Συλλογή 2003, σ. I-7747).

17 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την κατάργηση της οδηγίας 96/92/EK (ΕΕ L 176, σ. 37), η οποία καταργήθηκε με την οδηγία 2009/72/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ L 211, σ. 55).

18 — Απόφαση της 21ης Ιουνίου 2007, C-259/05, Omni Metal Service (Συλλογή 2007, σ. I-4945, σκέψη 15).

19 — Απόφαση της 8ης Μαρτίου 2007, C-45/06, Campina (Συλλογή 2007, σ. I-2089, σκέψη 30).

Β – Ο χαρακτηρισμός του αμφισβητούμενου μέτρου υπό το πρίσμα της νομολογίας σχετικά με την έννοια της παρεμβάσεως του κράτους ή με κρατικούς πόρους κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

28. Καταρχάς, διευκρινίζεται ότι οι μετέχοντες στην παρούσα διαδικασία διατυπώνουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις όσον αφορά την απάντηση στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα. Η Επιτροπή και η Vent de Colère κ.λπ. υποστηρίζουν την άποψη ότι δεν υπάρχει αμφιβολία ως προς τη χρησιμοποίηση κρατικών πόρων στο πλαίσιο του επίμαχου μηχανισμού χρηματοδοτήσεως. Αντιθέτως, η Γαλλική Κυβέρνηση και το Syndicat des énergies renouvelables είναι υπέρ της αντίθετης απόψεως. Η Ελληνική Κυβέρνηση είναι της γνώμης ότι εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να προβεί στον οριστικό χαρακτηρισμό του μέτρου.

29. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, για τον χαρακτηρισμό μέτρου ως «κρατικής ενισχύσεως» κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ απαιτείται να πληρούνται όλες οι προϋποθέσεις που τάσσει η διάταξη αυτή²⁰. Ειδικότερα, για να μπορεί ένα εθνικό μέτρο να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση, πρώτον, πρέπει να πρόκειται περί παρεμβάσεως του κράτους ή με κρατικούς πόρους, δεύτερον, η παρέμβαση αυτή πρέπει να μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, τρίτον, πρέπει να χορηγεί πλεονέκτημα στον δικαιούχο και, τέταρτον, πρέπει να νοθεύει ή να απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό²¹.

30. Δεδομένου ότι το εξεταζόμενο προδικαστικό ερώτημα αφορά μόνο την πρώτη από τις ανωτέρω προϋποθέσεις, διευκρινίζεται ότι, για να μπορεί ένα πλεονέκτημα να χαρακτηριστεί ως ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, πρέπει, αφενός, να έχει χορηγηθεί άμεσα ή έμμεσα με κρατικούς πόρους, και, αφετέρου, να μπορεί να καταλογιστεί στο κράτος²². Κατά τη νομολογία οι ως άνω δύο προϋποθέσεις έχουν σωρευτικό χαρακτήρα²³.

1. Επί της δυνατότητας καταλογισμού του μέτρου

31. Η επίμαχη έννοια της δυνατότητας καταλογισμού στο κράτος καλύπτει τόσο τις ενισχύσεις που χορηγούνται απευθείας από το κράτος εν ευρεία εννοιά²⁴ όσο και εκείνες που χορηγούνται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς τους οποίους έχει ιδρύσει το κράτος ή στους οποίους έχει αναθέσει τη διαχείριση της ενισχύσεως²⁵. Σημειώνεται ότι η νομολογία έχει εγκαταλείψει τη στηριζόμενη στο οργανικό κριτήριο ερμηνεία της έννοιας του καταλογισμού²⁶ υπέρ της ερμηνείας κατά την οποία ο καταλογισμός δεν μπορεί να τεκμαίρεται, δηλαδή να συνάγεται, από το γεγονός και μόνο ότι το επίμαχο μέτρο έχει ληφθεί από δημόσια επιχείρηση²⁷. Εντούτοις, είναι σαφές ότι η σχετική με τον κρατικό έλεγχο εξέταση δεν εφαρμόζεται επί των δημοσίων αρχών, όταν αυτές αποτελούν τμήμα του ίδιου του κράτους.

20 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 2ας Σεπτεμβρίου 2010, C-399/08 P, Επιτροπή κατά Deutsche Post (Συλλογή 2010, σ. I-7831, σκέψη 38).

21 — Βλ. συναφώς, μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2009, C-169/08, Presidente del Consiglio dei Ministri (Συλλογή 2009, σ. I-10821, σκέψη 52 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

22 — Απόφαση της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 11)· προαναφερθείσες αποφάσεις GEMO (σκέψη 24) και Pearle κ.λπ. (σκέψη 35 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

23 — Προαναφερθείσα απόφαση Stardust Marine (σκέψη 24).

24 — Απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1987, 248/84, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1987, σ. 4013, σκέψεις 17 και 18).

25 — Προαναφερθείσα απόφαση Steinike & Weinlig (σκέψη 21).

26 — Αποφάσεις της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψη 12) και της 21ης Μαρτίου 1991, C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-1603, σκέψη 14). Βλ. Dony, M., *Contrôle des aides d'État*, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2006, 3η έκδοση, σ. 26 επ.

27 — Προαναφερθείσα απόφαση Stardust Marine (σκέψη 52): το γεγονός και μόνο ότι μια δημόσια επιχείρηση τελεί υπό τον έλεγχο του Δημοσίου δεν αρκεί για να καταλογίζονται στο Δημόσιο τα μέτρα που λαμβάνει, όπως είναι τα επίμαχα εν προκειμένω μέτρα χρηματοδοτικής στήριξης. Πρέπει επίσης να εξετάζεται κατά πόσον οι δημόσιες αρχές ενεπλάκησαν καθ' οιονδήποτε τρόπο στη λήψη των μέτρων αυτών.

32. Εν προκειμένω, από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι η θέσπιση της επίμαχης εισφοράς υπήρξε το αποτέλεσμα ενεργειών που πρέπει να καταλογιστούν στο γαλλικό κράτος. Πράγματι, δεδομένου ότι η εισφορά που εισπράττεται από τους τελικούς καταναλωτές θεσπίστηκε με τον τροποποιημένο νόμο 2000-108, μπορεί δικαιολογημένα να γίνει δεκτό ότι το επίμαχο καθεστώς είναι προϊόν ενέργειας των δημοσίων αρχών.

2. Επί της προϋπόθεσης περί κρατικής προελεύσεως των πόρων

33. Όσον αφορά την προϋπόθεση περί κρατικής προελεύσεως των πόρων, υπενθυμίζω ότι η διάκριση μεταξύ ενισχύσεων χορηγουμένων από το κράτος και ενισχύσεων χορηγουμένων με κρατικούς πόρους αποβλέπει στο να περιλάβει στην έννοια της ενισχύσεως όχι μόνον τις ενισχύσεις που χορηγούνται απευθείας από το κράτος, αλλά και εκείνες που χορηγούνται από δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς τους οποίους έχει ορίσει ή ιδρύσει το κράτος²⁸.

34. Το άρθρο 107 ΣΛΕΕ καλύπτει όλα τα χρηματικά μέσα που δύναται το κράτος πράγματι να χρησιμοποιεί για να στηρίζει επιχειρήσεις. Το γεγονός ότι τα εν λόγω μέσα βρίσκονται διαρκώς υπό δημόσιο έλεγχο, και επομένως στη διάθεση των αρμοδίων εθνικών αρχών, επαρκεί προκειμένου αυτά να χαρακτηριστούν ως κρατικοί πόροι και να υπαχθεί το χρηματοδοτούμενο μέσω αυτών μέτρο στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ²⁹.

35. Κατά τη γνώμη μου, αυτό συμβαίνει εν προκειμένω. Πράγματι, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, δυνάμει του τροποποιημένου νόμου 2000-108, η υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας αντισταθμίζεται από τις εισφορές τις οποίες οφείλουν οι τελικοί καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας που είναι εγκατεστημένοι στη Γαλλία³⁰. Το ύψος της εισφοράς καθορίζεται με υπουργικό διάταγμα. Η διαχείριση των συλλεγόμενων χρηματικών ποσών έχει ανατεθεί στο CDC το οποίο τηρεί προς τον σκοπό αυτό ειδικό λογαριασμό που τροφοδοτείται από τις οφειλόμενες εκ μέρους του τελικού καταναλωτή εισφορές και απεικονίζει τις διάφορες σχετικές πράξεις. Τα ποσά που καθιστούν δυνατή τη χρηματοδοτική αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους, το οποίο βαρύνει την EDF και τους λοιπούς διανομείς λόγω της υποχρέωσης αγοράς της παραγόμενης από τον άνεμο ηλεκτρικής ενέργειας, καταβάλλονται στους εμπλεκόμενους φορείς από το CDC τέσσερις φορές κατ' έτος. Το ύψος της εισφοράς υπολογίζεται με βάση την ποσότητα ηλεκτρικής ενέργειας που έχει καταναλωθεί, με ανώτατο όριο τα 500 000 ευρώ ανά σημείο καταναλώσεως.

α) Ο ασκούμενος από το κράτος έλεγχος

36. Συναφώς, όσον αφορά τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο που ασκεί το κράτος επί των χρησιμοποιούμενων πόρων³¹, υπογραμμίζεται, πρώτον, ο ρόλος που διαδραματίζουν στο πλαίσιο του προβλεπόμενου από τον τροποποιημένο νόμο 2000-108 μηχανισμού τα όργανα που εμπίπτουν στη σφαίρα του δημοσίου δικαίου.

37. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, το ύψος της εισφοράς την οποία υποχρεούται να καταβάλλει κάθε τελικός καταναλωτής ηλεκτρικής ενέργειας στη Γαλλία καθορίζεται ετησίως με απόφαση του Υπουργού Ενέργειας κατόπιν προτάσεως της CRE, η οποία είναι ανεξάρτητη διοικητική αρχή επιφορτισμένη να μεριμνά για την καλή λειτουργία των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και

28 — Αποφάσεις της 30ής Ιανουαρίου 1985, 290/83, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 1985, σ. 439), και της 17ης Μαρτίου 1993, C-72/91 και C-73/91, Sloman Neptun (Συλλογή 1993, σ. I-887, σκέψη 19).

29 — Απόφαση της 29ης Απριλίου 2004, C-278/00, Ελλάδα κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. I-3997, σκέψη 52).

30 — Κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ των ετών 2000 και 2003, οι εισφορές αυτές καταβάλλονταν από τους φορείς που παρείχαν ηλεκτρική ενέργεια σε τελικούς πελάτες εγκατεστημένους στη Γαλλία, από τους φορείς αυτοπαραγωγής καθώς και από τους τελικούς πελάτες που εισήγαν ή αποκτούσαν εντός της Κοινότητας ηλεκτρική ενέργεια.

31 — Βλ. προαναφερθείσα απόφαση Stardust Marine (σκέψη 37).

φυσικού αερίου στη Γαλλία³². Όπως εξηγήθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ελλείψει υπουργικής αποφάσεως, το ύψος της εισφοράς αυξάνεται για το επόμενο έτος κατά 3 ευρώ ανά μεγαβατώρα. Επιπλέον, μολονότι, όπως υπογραμμίστηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο μηχανισμός αυτός δεν διασφαλίζει στην πραγματικότητα την ακριβή αντιστοιχία μεταξύ του επιπλέον κόστους που φέρουν οι διανομείς και του ύψους της εισφοράς που καταβάλλεται σε αυτούς, ο τροποποιημένος νόμος 2000-108 καθιερώνει την αρχή της πλήρους καλύψεως της επίμαχης υποχρεώσεως αγοράς, πράγμα το οποίο αποδεικνύει αφεαυτού ότι το κράτος εγγυάται τον μηχανισμό στο σύνολό του.

38. Επιπροσθέτως, ο τροποποιημένος νόμος 2000-108 προβλέπει μηχανισμούς διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση μη καταβολής της εισφοράς³³. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 5 του τροποποιημένου νόμου 2000-108, σε περίπτωση μη καταβολής των εισφορών από τον υπόχρεο, ο Υπουργός Ενέργειας επιβάλλει διοικητική κύρωση υπό τις προϋποθέσεις που ορίζονται στο άρθρο 41 του εν λόγω νόμου³⁴.

39. Πάντως, κατά τη νομολογία, κεφάλαια τα οποία τροφοδοτούνται μέσω υποχρεωτικών εισφορών επιβαλλόμενων από τη νομοθεσία των κρατών μελών και των οποίων η διαχείριση και η κατανομή διέπεται από τη νομοθεσία αυτή θεωρούνται κρατικοί πόροι κατά την έννοια του άρθρου 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ακόμα και αν υπεύθυνοι για τη διαχείρισή τους είναι φορείς που διακρίνονται από τις δημόσιες αρχές³⁵.

40. Η διαπίστωση αυτή δεν ανατρέπεται από τη συλλογιστική που υιοθέτησε προσφάτως το Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL-ARREE*, σχετικά με τη νομιμότητα αποφάσεως εθνικής αρχής με την οποία επεκτάθηκε στο σύνολο των επαγγελματιών του γεωργικού τομέα της παραγωγής και εκτροφής γαλοπούλας μια διεπαγγελματική συμφωνία που θέσπιζε εισφορά προκειμένου να καταστεί δυνατή η υλοποίηση ορισμένων δράσεων για την προάσπιση των συμφερόντων του εν λόγω τομέα. Ειδικότερα, στην υπόθεση αυτή, οι δημόσιες αρχές ενήργησαν αποκλειστικώς ως «μέσο» προκειμένου να καταστούν υποχρεωτικές οι εισφορές που θεσπίστηκαν από ιδιωτικούς οργανισμούς³⁶.

β) Το νομικό καθεστώς του οργανισμού που εμπλέκεται στη μεταφορά των κεφαλαίων

41. Κατά δεύτερον, όσον αφορά τον μηχανισμό μεταφοράς των προοριζόμενων για τη χρηματοδότηση του μέτρου ενισχύσεως κεφαλαίων από τους υπόχρεους προς τους δικαιούχους, υπογραμμίζεται ότι οι πόροι οι οποίοι συγκεντρώνονται χάρη στις επιβαρύνσεις που έχουν επιβληθεί στο σύνολο των καταναλωτών διέρχονται από τον οργανισμό δημοσίου δικαίου στον οποίο το κράτος έχει αναθέσει τη σχετική αποστολή, ήτοι από το CDC.

42. Διευκρινίζω συναφώς ότι μόνον εφόσον το πλεονέκτημα χορηγείται από ιδιωτικό οργανισμό, πρέπει, για την εκτίμηση της κρατικής προελεύσεως των χρησιμοποιούμενων πόρων, να εξετάζεται λεπτομερώς αν το κράτος έχει αναθέσει τη διαχείριση του καθεστώτος ενισχύσεων στον εν λόγω ιδιωτικό οργανισμό. Προϋπόθεση για αυτό είναι να έχει θέσει το κράτος άμεσα ή έμμεσα στη διάθεση του οριζόμενου από αυτό ιδιωτικού οργανισμού τους πόρους που είναι αναγκαίοι για τη διαχείριση της ενισχύσεως³⁷.

32 — Η CRE είναι η εθνική ρυθμιστική αρχή κατά την έννοια του άρθρου 23 της οδηγίας 2003/54, η οποία επιβάλλει στα κράτη μέλη να ορίσουν ένα ή περισσότερα όργανα αρμόδια να ασκούν τα καθήκοντα ρυθμιστικών αρχών. Οι εν λόγω αρχές είναι εντελώς ανεξάρτητες από τα συμφέροντα του τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας. Εντούτοις, ο ρόλος της CRE θίγεται από το γεγονός ότι, ελλείψει υπουργικής αποφάσεως, ο νόμος προβλέπει αύξηση μέχρις ενός ανωτάτου ορίου.

33 — Βλ., εξ αντιδιαστολής, προαναφερθείσα απόφαση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL-ARREE* (σκέψη 32).

34 — Ασφαλώς, δυνάμει του άρθρου 4 του νομοθετικού διατάγματος 2011-504 της 9ης Μαΐου 2011, το άρθρο 41 του τροποποιημένου νόμου 2000-108 καταργήθηκε. Εντούτοις, δυνάμει του άρθρου 6 του εν λόγω διατάγματος, η κατάργηση αυτή δεν έχει ακόμη αρχίσει να ισχύει.

35 — Προαναφερθείσα απόφαση *Ιταλία κατά Επιτροπής*, C-173/73 (σκέψη 35).

36 — Βλ. σκέψη 90 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα M. Wathelet στην προαναφερθείσα απόφαση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL ARREE*.

37 — Βλ., συναφώς, προαναφερθείσες αποφάσεις 173/73, *Ιταλία κατά Επιτροπής* (σκέψεις 33 έως 35) και *Steinike & Weinlig* (σκέψη 22).

43. Αυτό συνέβαινε, ιδίως, στην προαναφερθείσα υπόθεση Essent Netwerk Noord κ.λπ., στην οποία ο επωφελούμενος από τη φορολογική επιβάρυνση φορέας και διαχειριστής των επίμαχων κεφαλαίων ήταν μια διά νόμου ορισθείσα εταιρία (και συγκεκριμένα η SEP). Εντούτοις, η εν λόγω εταιρία ήταν κοινή θυγατρική τεσσάρων δημοσίων επιχειρήσεων παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας οι οποίες δραστηριοποιούνταν στην εθνική αγορά πριν από την απελευθέρωσή της και οι οποίες ήταν επίσης επιφορτισμένες με την εισαγωγή και τη διακίνηση ηλεκτρικής ενέργειας. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο εξέτασε τον βαθμό αυτονομίας της εν λόγω ορισθείσας εταιρίας, η οποία αποδείχθηκε ότι τελούσε υπό αυστηρό έλεγχο στο πλαίσιο της διαχείρισης των κεφαλαίων, δεδομένου ότι ήταν υποχρεωμένη να βεβαιώνει μέσω λογιστή τον τελικό υπολογισμό των εισπραχθέντων και μεταβιβασθέντων ποσών και μπορούσε να τα χρησιμοποιεί μόνο για τους προβλεπόμενους από τον νόμο σκοπούς³⁸.

44. Εν προκειμένω πάντως, στον βαθμό που ο οργανισμός στον οποίο ανατέθηκε η λογιστική διαχείριση και η κατανομή των κεφαλαίων είναι εξ ορισμού δημόσιος οργανισμός³⁹ και, προ παντός, δεδομένου ότι τα επίμαχα χρηματικά ποσά έχουν τεθεί πλήρως στη διάθεση των εθνικών αρχών⁴⁰, η εξέταση των λεπτομερειών της λειτουργίας του CDC είναι, κατά τη γνώμη μου, άνευ σημασίας σε σχέση με το κριτήριο της κρατικής προελεύσεως των πόρων⁴¹.

45. Συναφώς, διευκρινίζω ότι, όσον αφορά τον μηχανισμό χρηματοδότησεως, η υπό κρίση υπόθεση διακρίνεται σαφώς από την προαναφερθείσα υπόθεση Pearle κ.λπ., η οποία αφορούσε τον μηχανισμό χρηματοδότησεως διαφημιστικής εκστρατείας υπέρ των επιχειρήσεων του τομέα των ειδών οπτικής. Στην υπόθεση αυτή, ένας επαγγελματικός σύλλογος διεπόμενος από το δημόσιο δίκαιο συγκέντρωνε κεφάλαια από τα μέλη του μέσω εισφοράς η οποία προοριζόταν αποκλειστικώς για τη οργάνωση της εκστρατείας. Κατά το Δικαστήριο, δεν επρόκειτο ούτε περί επιβαρύνσεως του κράτους ούτε περί κεφαλαίων που εξακολουθούσαν να βρίσκονται υπό τον έλεγχο του κράτους⁴². Εντούτοις, το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι η πρωτοβουλία για την οργάνωση και τη συνέχιση της εν λόγω εκστρατείας προερχόταν από ιδιωτική ένωση οπτικών και όχι από τον ως άνω επαγγελματικό σύλλογο δημοσίου δικαίου. Κατά συνέπεια, σε αντίθεση με τον μηχανισμό της υπό κρίση υποθέσεως, το καθοριστικό στοιχείο στην προαναφερθείσα υπόθεση Pearle κ.λπ. ήταν η έλλειψη δυνατότητας καταλογισμού στο ολλανδικό κράτος⁴³. Ειδικότερα, ο εν λόγω οργανισμός δημοσίου δικαίου χρησίμευε μόνον ως μέσο για την είσπραξη και τη διάθεση πόρων που δημιουργήθηκαν για έναν αμιγώς εμπορικό σκοπό ο οποίος είχε προκαθοριστεί από τον σχετικό επαγγελματικό κύκλο και ουδόλως εντασσόταν σε κάποια πολιτική των ολλανδικών αρχών⁴⁴.

46. Κατά συνέπεια, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαιτερότητας των προαναφερθεισών υποθέσεων Essent Netwerk Noord κ.λπ. και Pearle κ.λπ., δεν μπορώ να ταχθώ υπέρ της γενικής προτάσεως ότι η δημόσια φύση ενός οργανισμού δεν συνεπάγεται ότι οι πόροι που έχουν τεθεί στη διάθεσή του πρέπει να χαρακτηρίζονται ως κρατικοί πόροι⁴⁵.

47. Ο ρόλος που έχει ανατεθεί εν προκειμένω στο CDC επιρρωννύει τη διαπίστωση της υπάρξεως δημοσίων πόρων παρά το γεγονός, το οποίο επισημάνθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι το CDC λαμβάνει μέρος μόνο των χρηματικών ποσών που διοχετεύονται προς τους επωφελούμενους από την εισφορά φορείς. Πράγματι, στην περίπτωση κατά την οποία, αφενός, δεν υπάρχει αμφιβολία

38 — Προαναφερθείσα απόφαση Essent Netwerk Noord κ.λπ. (σκέψεις 68 έως 70).

39 — Για μια λεπτομερή περιγραφή του CDC, βλ. απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου της 12ης Δεκεμβρίου 1996, T-358/94, Air France κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-2109).

40 — Βλ., εξ αντιδιαστολής, προαναφερθείσα απόφαση Pearle κ.λπ. (σκέψη 36).

41 — Υπενθυμίζεται συγκριτικά ότι ιδίως στην προαναφερθείσα υπόθεση van der Kooy κ.λπ., οι διάδικοι υποστήριξαν ενώπιον του Δικαστηρίου ότι η εταιρία που επέβαλε την τιμή η οποία συνιστούσε ενδεχομένως κρατική ενίσχυση ήταν εταιρία ιδιωτικού δικαίου στο μετοχικό κεφάλαιο της οποίας το Ολλανδικό Δημόσιο κατείχε μόνο ποσοστό 50 % και ότι, επίσης, ο καθορισμός της τιμής ήταν απόρροια συμφωνίας ιδιωτικού δικαίου μεταξύ διαφόρων φορέων στους οποίους το Ολλανδικό Δημόσιο δεν είχε καμία ανάμιξη. Το Δικαστήριο υποχρεώθηκε να εξετάσει τα εν λόγω στοιχεία βάσει των οποίων συνήγαγε ότι το κράτος είχε μετάρχει ενεργά στον καθορισμό της επίμαχης τιμής.

42 — Προαναφερθείσα απόφαση Essent Netwerk Noord κ.λπ. (σκέψη 72).

43 — Βλ., επίσης, σημείο 110 των προτάσεων στην προαναφερθείσα απόφαση Essent Netwerk Noord κ.λπ.

44 — Βλ. σημείο 76 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα στην προαναφερθείσα απόφαση Pearle κ.λπ.

45 — Σημείο 104 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην προαναφερθείσα απόφαση Essent Netwerk Noord κ.λπ.

ως προς τη δυνατότητα καταλογισμού του μέτρου στο κράτος και, αφετέρου, οι ενδιαμέσιοι οργανισμοί οι οποίοι εμπλέκονται στη διαχείριση των πόρων που εξυπηρετούν τη χρηματοδότηση του μέτρου είναι οργανισμοί διεπόμενοι από το δημόσιο δίκαιο, το κριτήριο των κρατικών πόρων τεκμαίρεται ότι πληρούται.

γ) Η φύση των επίμαχων πόρων

48. Κατά τρίτον, όσον αφορά την προέλευση και την έκταση των πόρων που εξυπηρετούν τη χρηματοδότηση μέτρου το οποίο ενδέχεται να συνιστά κρατική ενίσχυση, υπογραμμίζεται ότι, σε αντίθεση με τα επιχειρήματα όσων εκ των μετεχόντων στη διαδικασία υποστηρίζουν ότι δεν πρόκειται εν προκειμένω περί κρατικών πόρων, η υπό κρίση υπόθεση δεν θα έπρεπε σε καμία περίπτωση να εξομοιωθεί με τον μηχανισμό που εξετάστηκε στην προαναφερθείσα υπόθεση *Preussen Elektra*, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι η προβλεπόμενη ρύθμιση δεν συνεπαγόταν τη μεταφορά κρατικών πόρων προς τις επιχειρήσεις που παρήγαν ηλεκτρική ενέργεια⁴⁶.

49. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο εξέτασε την υποχρέωση των ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας να αγοράζουν ηλεκτρική ενέργεια εντός της ζώνης την οποία εξυπηρετούσαν σε καθορισμένες ελάχιστες τιμές ανώτερες της πραγματικής οικονομικής αξίας του επίμαχου τύπου ηλεκτρικής ενέργειας. Ο σχετικός μηχανισμός προέβλεπε επίσης ότι η απορρέουσα από την υποχρέωση αυτή οικονομική επιβάρυνση θα κατανεμόταν μεταξύ, αφενός, των εν λόγω επιχειρήσεων παροχής ενέργειας και, αφετέρου, των ιδιωτικών φορέων εκμεταλλεύσεως των δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας. Επιπλέον, πρώτον, το κράτος δεν είχε αναθέσει στις επιχειρήσεις να διαχειρίζονται έναν κρατικό πόρο, αλλά οι επιχειρήσεις υπείχαν υποχρέωση αγοράς μέσω των δικών τους χρηματικών πόρων⁴⁷, δεύτερον, οι πόροι που προέρχονταν από ατομικές καταβολές δεν σχημάτιζαν ένα ενιαίο σύνολο, χωριστό από την περιουσία των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων και υποκείμενο σε διαχείριση από διακριτό οργανισμό και, τρίτον, οι τελικοί καταναλωτές δεν επιβαρύνονταν με τη χρηματοδότηση του μηχανισμού μέσω της επιβολής επιβαρύνσεως καθορισμένης με ενιαίο τρόπο και έχουσας γενική εφαρμογή⁴⁸.

50. Επομένως, το βασικό στοιχείο που διαχωρίζει την υπό κρίση υπόθεση από τον μηχανισμό που εξέτασε το Δικαστήριο στην προαναφερθείσα υπόθεση *Preussen Elektra*⁴⁹ έγκειται στο γεγονός ότι η επιβάρυνση που αποσκοπεί στη χρηματοδότηση της υποχρεώσεως αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας προερχόμενης από αιολική ενέργεια σε τιμή ανώτερη της αγοραίας τιμής εφαρμόζεται σε όλους τους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας στη Γαλλία, ανεξαρτήτως του αν αγοράζουν ή όχι πράσινη ενέργεια, λαμβανομένου υπόψη ότι, στην απελευθερωμένη αγορά της ηλεκτρικής ενέργειας, η ολοκλήρωση της οποίας αποτελεί έναν από τους πρωταρχικούς σκοπούς της Ένωσης⁵⁰, υφίσταται ανταγωνισμός μεταξύ των παραγωγών και των προμηθευτών ενέργειας.

51. Δεχόμενος μεν ότι, ως ενσώματο αγαθό, η ενέργεια που προέρχεται από διάφορες πηγές είναι μία και ενιαία εντός του δικτύου διανομής, εντούτοις επισημαίνω ότι, στο πλαίσιο του επίμαχου στην κύρια δίκη μηχανισμού, οι προμηθευτές δεν έχουν τη δυνατότητα να διαφοροποιούν τα τιμολόγια αναλόγως των διαφόρων κατηγοριών καταναλωτών και ότι οι καταναλωτές στερούνται της δυνατότητας να επιλέγουν ή να αρνούνται την αγορά ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Πάντως, σκοπός των εφαρμοστέων κανόνων στην απελευθερωμένη εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας είναι να

46 — Προαναφερθείσα απόφαση (σκέψη 59).

47 — Βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Essent Netwerk Noord* κ.λπ. (σκέψη 74).

48 — Βλ., εξ αντιδιαστολής, προαναφερθείσα απόφαση *Pearle* κ.λπ. (σκέψη 36).

49 — Επιπλέον, μια άλλη πτυχή που καταδεικνύει τη διαφορά μεταξύ των δύο μηχανισμών συνίσταται στην ίδρυση οργανισμού, όπως το CDC, ο οποίος είναι επιφορτισμένος με τη διοίκηση και τη διαχείριση των κεφαλαίων που προέρχονται από τη φορολογική επιβάρυνση.

50 — Η εσωτερική αγορά ενέργειας δημιουργήθηκε σταδιακά, αρχικώς με την οδηγία 96/92/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ 1997, L 27, σ. 20), η οποία αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2003/54. Η οδηγία 2009/72, η οποία κατήργησε την οδηγία 2003/54, εκδόθηκε με σκοπό τη συνέχιση της απελευθερώσεως της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας. Η προθεσμία μεταφοράς της στην εσωτερική έννομη τάξη εξέπνευσε τον Μάρτιο του 2011.

προσφέρουν στους καταναλωτές πραγματική δυνατότητα επιλογής σε εύλογες και ανταγωνιστικές τιμές, να προάγουν την παραγωγή καθαρής ενέργειας και να ενισχύουν την ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Πράγματι, με την οδηγία 2003/54 υπογραμμίζοταν ήδη ο σκοπός, που συνίστατο στη δημοσιοποίηση των πληροφοριών αναφορικά με τις πηγές ενέργειας για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας⁵¹.

52. Επομένως, σε αντίθεση με το σύστημα χρηματοδοτήσεως κατά τον *code rural* (αγροτικός κώδικας), το οποίο εξέτασε το Δικαστήριο στην προαναφερθείσα απόφαση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL-ARREE* και το οποίο ο γενικός εισαγγελέας M. Wathelet χαρακτήρισε ως «κλειστό» σύστημα υπό την έννοια ότι τα επίμαχα ποσά διαχειρίζονται και ελέγχουν ανά πάσα στιγμή ιδιωτικοί φορείς⁵², το σύστημα του τροποποιημένου νόμου 2000-108 μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ανοικτό».

53. Παρατηρώ ότι στην προαναφερθείσα υπόθεση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL-ARREE*, η οποία ευθυγραμμίζεται σαφώς με την προαναφερθείσα απόφαση *Pearle* κ.λπ., οι εισφορές προέρχονταν από ιδιώτες επιχειρηματίες, μέλη ή μη της οικείας διεπαγγελματικής οργανώσεως, αλλά ασκούντες οικονομική δραστηριότητα στις σχετικές αγορές. Επιπλέον, δεν προβλεπόταν διέλευση από τον κρατικό προϋπολογισμό ή από άλλο δημόσιο φορέα, λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο έκρινε ότι τα κεφάλαια διατηρούσαν τον ιδιωτικό τους χαρακτήρα καθ' όλη τη διαδρομή τους⁵³.

54. Δεδομένου του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, συνάγεται ότι το σύστημα του τροποποιημένου νόμου 2000-108 καθιερώνει φορολογική επιβάρυνση για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία τροφοδοτείται από γενική εισφορά κατά τους κανόνες που έχουν καθοριστεί με ενιαίο τρόπο από το κράτος και βαρύνει το σύνολο των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας εντός της εθνικής επικράτειας. Ο σχεδιασμός της εισφοράς αυτής αποκλείει εξ ολοκλήρου τη δυνατότητα χαρακτηρισμού της ως ρυθμίσεως η οποία αφορά αποκλειστικώς συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων και την οποία επιβάλλουν, διαχειρίζονται και ελέγχουν ιδιωτικοί φορείς.

55. Τέλος, υπενθυμίζω ότι ο σκοπός που επιδιώκεται με τις κρατικές παρεμβάσεις δεν είναι αρκετός προκειμένου να τις αποκλείσει εξ αρχής από τον ενδεχόμενο χαρακτηρισμό τους ως ενισχύσεων. Ειδικότερα, το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δεν διακρίνει μεταξύ των κρατικών παρεμβάσεων αναλόγως της αιτίας ή των σκοπών τους, αλλά τις ορίζει σε συνάρτηση με τα αποτελέσματά τους⁵⁴.

56. Επομένως, δεν μπορώ να συνταχθώ με την άποψη της Γαλλικής Κυβερνήσεως η οποία, μολονότι υπογραμμίζει ότι η υποχρέωση αγοράς είναι άνευ συνεπειών για τον κρατικό προϋπολογισμό καθόσον το κράτος δεν παραιτείται από την είσπραξη των εσόδων⁵⁵, εντούτοις υποστηρίζει ότι η εισφορά των τελικών καταναλωτών αποτελεί απλώς λεπτομερή κανόνα για τη ρύθμιση της μετακυλίσεως του πρόσθετου κόστους που υφίστανται όσοι υπόκεινται στην υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας προερχόμενης από αιολική ενέργεια. Τέλος, ο ορισμός του CDC ως φορέα υπεύθυνου για τη συγκέντρωση των εισφορών και την κατανομή των συλλεγόμενων χρηματικών ποσών βασίζεται, κατ' αυτήν, σε πρακτικές εκτιμήσεις συναρτώμενες με τον αριθμό των επιχειρήσεων που υπέχουν υποχρέωση αγοράς. Τα επιχειρήματα αυτά, όμως, τα οποία εξηγούν τα κίνητρα του εθνικού νομοθέτη, δεν μπορούν να επιβεβαιώσουν την άποψη ότι στο πλαίσιο του επίμαχου μηχανισμού

51 — Μολονότι αναγνωρίζω ότι η οδηγία 2009/72 δεν είναι εφαρμοστέα κατά χρόνο στην υπό κρίση υπόθεση, επισημαίνω ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 9, αυτής, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας περιλαμβάνουν ή επισυνάπτουν στους λογαριασμούς που αποστέλλουν στους τελικούς πελάτες διευκρινίσεις σχετικά με τη συνεισφορά κάθε ενεργειακής πηγής στο συνολικό μείγμα του εκάστοτε προμηθευτή.

52 — Βλ. σημείο 66 των προτάσεων στην προαναφερθείσα απόφαση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL-ARREE*.

53 — Βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Doux Élevage* και *Coopérative agricole UKL-ARREE* (σκέψη 32).

54 — Απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2008, C-487/06 P, *British Aggregates* κατά Επιτροπής (Συλλογή 2008, σ. I-10505, σκέψεις 84 και 85 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

55 — Βλ., συναφώς, σημείο 162 των προτάσεων του γενικού εισαγγελέα F. G. Jacobs στην υπόθεση *Preussen Elektra*.

χρηματοδοτήσεως δεν υφίστανται κρατικοί πόροι. Επιπροσθέτως, μολονότι ο ρόλος του CDC είναι προφανώς τεχνικός και λογιστικός, εντούτοις τόσο η κατανομή των εσόδων όσο και ο καθορισμός του κόστους στο πλαίσιο του συστήματος εξαρτώνται από αποφάσεις τις οποίες λαμβάνει το γαλλικό κράτος με διατάγματα του αρμόδιου υπουργού.

57. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω, φρονώ ότι στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο μηχανισμός που προβλέπεται με τον τροποποιημένο νόμο 2000-108 εμπίπτει στην έννοια «παρέμβαση του κράτους ή με κρατικούς πόρους» κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

IV – Επί του αιτήματος περιορισμού των διαχρονικών αποτελεσμάτων της αποφάσεως

58. Στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο κρίνει ότι τρόπος χρηματοδοτήσεως, όπως ο προβλεπόμενος με την επίμαχη στην κύρια δίκη νομοθεσία, συνιστά παρέμβαση με κρατικούς πόρους, η Γαλλική Κυβέρνηση ζητεί από το Δικαστήριο να περιορίσει τα διαχρονικά αποτελέσματα της αποφάσεώς του. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η εν λόγω κυβέρνηση διευκρίνισε ότι, κατ' αυτήν, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως, πράγμα το οποίο συνεπάγεται τον χαρακτηρισμό του αμφισβητούμενου καθεστώτος ως κρατικής ενισχύσεως, η οποία, ελλείψει κοινοποιήσεως στην Επιτροπή, θα κριθεί παράνομη.

59. Ευθύς εξ αρχής, το εν λόγω αίτημα περιορισμού των διαχρονικών αποτελεσμάτων της αποφάσεως του Δικαστηρίου είναι, κατά την άποψή μου, αβάσιμο για δύο λόγους.

60. Κατά πρώτον, το εν λόγω αίτημα δεν μπορεί να ευδοκιμήσει λαμβανομένου υπόψη του περιεχομένου του προδικαστικού ερωτήματος και δεδομένου ότι το Δικαστήριο καλείται εν προκειμένω να αποφανθεί επί ενός μόνον από τα στοιχεία της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως.

61. Ομολογουμένως, το Conseil d'État προφανώς εξέτασε τα κριτήρια που ορίζονται στο άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Εντούτοις, το συμπέρασμα που πρόκειται ενδεχομένως να συναγάγει το εθνικό δικαστήριο όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του μέτρου ως κρατικής ενισχύσεως συνιστά απλώς πτυχή της πολύπλοκης διαδικασίας του ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων.

62. Επίσης, όπως, κατά τη γνώμη μου, προκύπτει από τη δικογραφία, το ζήτημα της ΥΓΟΣ δεν επιλύθηκε από το Conseil d'État.

63. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι όσον αφορά τον έλεγχο της τηρήσεως των υποχρεώσεων που υπέχουν τα κράτη μέλη δυνάμει των άρθρων 107 και 108 ΣΛΕΕ, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η αποστολή των εθνικών δικαστηρίων και η αποστολή της Επιτροπής είναι αλληλοσυμπληρούμενες και διακριτές⁵⁶. Ενώ η εκτίμηση του συμβατού μέτρων ενισχύσεως προς την κοινή αγορά εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, η οποία ενεργεί υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου, τα εθνικά δικαστήρια μεριμνούν για τον σεβασμό των δικαιωμάτων των πολιτών σε περίπτωση παραβιάσεως της υποχρεώσεως προηγούμενης κοινοποιήσεως των κρατικών ενισχύσεων στην Επιτροπή, όπως προβλέπει το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, το εθνικό δικαστήριο μπορεί να χρειαστεί να ερμηνεύσει την έννοια της ενισχύσεως⁵⁷.

56 — Όπως υπομνήσθηκαν από το Δικαστήριο στην απόφασή του της 11ης Ιουλίου 1996, C-39/94, SFEI κ.λπ. (Συλλογή 1996, σ. I-3547, σκέψεις 41 επ.).

57 — Βλ., συναφώς, προαναφερθείσα απόφαση SFEI κ.λπ. (σκέψεις 49 έως 51).

64. Ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, καταρχήν, να δέχονται το αίτημα επιστροφής των ενισχύσεων που καταβλήθηκαν κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ⁵⁸. Ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να εγγυώνται ότι αντλούνται, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία, όλες οι συνέπειες από την παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ, όσον αφορά τόσο το κύρος των πράξεων εφαρμογής των μέτρων ενισχύσεως όσο και την ανάκτηση των χρηματοδοτικών ενισχύσεων που έχουν χορηγηθεί κατά παράβαση της εν λόγω διατάξεως⁵⁹.

65. Εντούτοις, υπογραμμίζεται ότι η διαπίστωση του Conseil d'État ότι το σύστημα του τροποποιημένου νόμου 2000-108 εμπίπτει στην έννοια της κρατικής ενισχύσεως δεν αποκλείει, σε περίπτωση εξετάσεως του καθεστώτος μετά την κοινοποίησή του, τη θετική απάντηση της Επιτροπής.

66. Αντιθέτως, είναι σαφές ότι η τελική απόφαση της Επιτροπής δεν έχει ως συνέπεια την εκ των υστέρων θεραπεία των πράξεων εφαρμογής που ήταν ανίσχυρες λόγω του ότι ελήφθησαν κατά παράβαση της απαγορεύσεως του άρθρου 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ, ειδάλλως θα εθίγετο το άμεσο αποτέλεσμα της εν λόγω διατάξεως. Οποιαδήποτε διαφορετική ερμηνεία θα είχε ως αποτέλεσμα να προτρέπεται το εμπλεκόμενο κράτος μέλος να μην τηρεί τη διάταξη αυτή και θα την καθιστούσε άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας⁶⁰.

67. Τέλος, το Δικαστήριο, στην υπόθεση CELF⁶¹, έκρινε ότι όταν ένα αίτημα στηριζόμενο στο άρθρο 108, παράγραφος 3, τελευταία περίοδος, ΣΛΕΕ, εξετάζεται μετά την έκδοση θετικής αποφάσεως της Επιτροπής, το εθνικό δικαστήριο, παρά τη διαπίστωση του συμβατού της επίμαχης ενισχύσεως με την κοινή αγορά, οφείλει να αποφανθεί επί του κύρους των πράξεων εφαρμογής και της ανακτήσεως των χρηματοδοτικών ενισχύσεων που έχουν χορηγηθεί. Εντούτοις, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στο εθνικό δικαστήριο την υποχρέωση πλήρους ανακτήσεως της παράνομης ενισχύσεως⁶², αλλά απαιτεί από αυτό να υποχρεώσει τον δικαιούχο της ενισχύσεως που είναι συμβατή αλλά έχει τεθεί παρανόμως σε εφαρμογή να καταβάλει τόκους για το χρονικό διάστημα της παρανομίας⁶³.

68. Κατά δεύτερον, υπενθυμίζεται ότι η ερμηνεία που δίδει το Δικαστήριο σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης, ασκώντας την αρμοδιότητα που του απονέμει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, αποσαφηνίζει την έννοια και το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται από το χρονικό σημείο της θέσεώς της σε ισχύ. Επομένως, η εν λόγω διάταξη μπορεί και πρέπει, κατόπιν της ερμηνείας αυτής, να εφαρμόζεται από τα δικαστήρια ακόμα και επί εννόμων σχέσεων που γεννήθηκαν και διαμορφώθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως επί του αιτήματος ερμηνείας, εφόσον συντρέχουν κατά τα λοιπά οι προϋποθέσεις που επιτρέπουν να εισαχθεί ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων η σχετική με την εφαρμογή της εν λόγω διατάξεως διαφορά⁶⁴.

58 — Βλ., μεταξύ άλλων, προαναφερθείσα απόφαση SFEI κ.λπ. (σκέψη 70).

59 — Προαναφερθείσα απόφαση SFEI κ.λπ. (σκέψη 40), καθώς και αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 2003, C-261/01 και C-262/01, van Calster κ.λπ. (Συλλογή 2003, σ. I-12249, σκέψη 64), και της 5ης Οκτωβρίου 2006, C-368/04, Transalpine Ölleitung in Österreich (Συλλογή 2006, σ. I-9957, σκέψη 47).

60 — Προαναφερθείσα απόφαση van Calster (σκέψη 63).

61 — Απόφαση της 12ης Φεβρουαρίου 2008, C-199/06, CELF και Ministre de la Culture et de la Communication (Συλλογή 2008, σ. I-469).

62 — Προαναφερθείσα απόφαση CELF και Ministre de la Culture et de la Communication (σκέψη 46).

63 — Βλ., συναφώς, προαναφερθείσες αποφάσεις SFEI κ.λπ. (σκέψη 75) και Transalpine Ölleitung in Österreich (σκέψη 56). Εντούτοις, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, στο πλαίσιο του εθνικού του δικαίου, το εθνικό δικαστήριο δύναται, ενδεχομένως, να διατάξει την ανάκτηση της παράνομης ενισχύσεως, με την επιφύλαξη του δικαιώματος του κράτους μέλους να τη χορηγήσει εκ νέου μεταγενέστερα. Μπορεί επίσης να δεχθεί αγωγές αποζημιώσεως λόγω του παράνομου χαρακτήρα της ενισχύσεως.

64 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 2002, C-347/00, Barreira Pérez (Συλλογή 2002, σ. I-8191, σκέψη 44), της 17ης Φεβρουαρίου 2005, C-453/02 και C-462/02, Linneweber και Ακριτίδης (Συλλογή 2005, σ. I-1131, σκέψη 41), καθώς και της 6ης Μαρτίου 2007, C-292/04, Meilicke κ.λπ. (Συλλογή 2007, σ. I-1835, σκέψη 34).

69. Μόνον εντελώς κατ' εξαίρεση μπορεί το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν της συμφυούς με την έννομη τάξη της Ένωσης γενικής αρχής της ασφάλειας δικαίου, να αποφασίσει τον περιορισμό της δυνατότητας την οποία έχει κάθε ενδιαφερόμενος να επικαλεσθεί διάταξη που ερμήνευσε το Δικαστήριο προκειμένου να θέσει υπό αμφισβήτηση έννομες σχέσεις που έχουν συσταθεί με καλή πίστη. Για να λάβει μια τέτοια απόφαση, πρέπει να πληρούνται δύο βασικά κριτήρια, και συγκεκριμένα η καλή πίστη των ενδιαφερομένων και ο κίνδυνος σημαντικών διαταραχών⁶⁵.

70. Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής μόνον υπό πολύ συγκεκριμένες περιστάσεις, συγκεκριμένα όταν υπήρχε κίνδυνος σοβαρών οικονομικών επιπτώσεων λόγω του μεγάλου αριθμού εννόμων σχέσεων που είχαν συσταθεί με καλή πίστη βάσει ρυθμίσεως η οποία θεωρούνταν νομίμως ισχύουσα και εφόσον προέκυπτε ότι οι ιδιώτες και οι εθνικές αρχές είχαν παρακινηθεί σε ενέργειες αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης λόγω αντικειμενικής και σοβαρής αβεβαιότητας ως προς το περιεχόμενο των διατάξεων του εν λόγω δικαίου, αβεβαιότητας στη δημιουργία της οποίας είχαν ενδεχομένως συμβάλει οι ενέργειες άλλων κρατών μελών ή της Επιτροπής⁶⁶.

71. Μολονότι θα μπορούσα θεωρητικώς να κρίνω ότι πληρούνται εν προκειμένω το κριτήριο του μεγάλου αριθμού εννόμων σχέσεων που συστάθηκαν με καλή πίστη υπό το κράτος της αμφισβητούμενης ρυθμίσεως, εντούτοις οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης περί κρατικών ενισχύσεων, και προ παντός όσον αφορά την υποχρέωση κοινοποίησης δυνάμει του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, ουδόλως μπορούν να θεωρηθούν ως πηγή οποιασδήποτε αβεβαιότητας⁶⁷.

72. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα περιορισμού των διαχρονικών αποτελεσμάτων της αποφάσεώς του.

V – Πρόταση

73. Κατόπιν των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Conseil d'État:

Ο μηχανισμός χρηματοδότησεως της υποχρεώσεως αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας παραγόμενης από τις εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν τη μηχανική αιολική ενέργεια, ο οποίος βασίζεται σε φορολογική επιβάρυνση επιβαλλόμενη σε όλους τους τελικούς καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας εντός της εθνικής επικράτειας, όπως ο μηχανισμός του νόμου 2000-108 της 10ης Φεβρουαρίου 2000 σχετικά με τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της δημόσιας υπηρεσίας ηλεκτρισμού, όπως αυτός τροποποιήθηκε, εμπίπτει στην έννοια της παρεμβάσεως του κράτους ή της παρεμβάσεως με κρατικούς πόρους κατά το άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

65 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-402/03, Skov και Bilka (Συλλογή 2006, σ. I-199, σκέψη 51), καθώς και της 3ης Ιουνίου 2010, C-2/09, Kalinchev (Συλλογή 2010, σ. I-4939, σκέψη 50).

66 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 27ης Απριλίου 2006, C-423/04, Richards (Συλλογή 2006, σ. I-3585, σκέψη 42)· προαναφερθείσα απόφαση Kalinchev (σκέψη 51), και απόφαση της 10ης Μαΐου 2012, C-338/11 έως C-347/11, Santander Asset Management SGIC, σκέψεις 59 έως 60.

67 — Επισημαίνεται συναφώς η πάγια πρακτική την οποία μνημονεύει στις παρατηρήσεις της η Επιτροπή, η οποία εξέτασε κατά την τελευταία δεκαετία σημαντικό αριθμό παρόμοιων συστημάτων παροχής στηρίξεως προβλεπόμενων σε άλλα κράτη μέλη. Βλ., μεταξύ άλλων, ως παράδειγμα τελικής αποφάσεως εκδοθείσας μετά τη διεξαγωγή επίσημης διαδικασίας εξετάσεως, την απόφαση 2007/580/EK της Επιτροπής, της 24ης Απριλίου 2007, για το καθεστώς κρατικής ενίσχυσης που εφαρμόζεται από τη Σλοβενία στο πλαίσιο της νομοθεσίας της για τους εγκεκριμένους παραγωγούς ενέργειας – υπόθεση αριθ. C 7/2005 (ΕΕ L 219, σ. 9, αιτιολογικές σκέψεις 66 έως 78)· και, ως παράδειγμα αποφάσεως περί μη προβολής αντιρρήσεων, την απόφαση της 2ας Ιουλίου 2009 – Ν 143/2009 – Κύπρος – Σχέδιο χορηγιών για ενθάρρυνση της ηλεκτροπαραγωγής από μεγάλα εμπορικά αιολικά, ηλιοθερμικά, φωτοβολταϊκά συστήματα και την αξιοποίηση της βιομάζας [C(2009) 5398].